

Pécs mint kulturális centrum és Európa déli kapuja

Beszélgetés a Pannon Filharmonikusok vezető karmestereivel

Széles mosollyal, egymás vállát veregetve érkezik az első közös hónapokat összegző beszélgetésre Bogányi Tibor és Gilbert Varga. Egy éve még talán sokan kételkedtek abban, hogy két dudás is megfér majd a Pannon Filharmonikusok csárdájában, mostanra azonban bebizonyosodott, hogy a karmesterek között szinte hihetetlen egyetértés és harmónia uralkodik.

A közös munka első gyümölcseiről, a hazai kulturális élet problémáiról és hosszabb távú közös terveikről beszélgettünk a pécsi együttes vezetőivel.

Feltételezem, két világotázó művésznek azért ritkán akad alkalma a valódi, fizikailag is közös munkára. Hogyan működik a gyakorlatban a közös zenekarvezetés, mik az első hónapok tapasztalatai?

Bogányi Tibor: Bár közös munkánk a naptári évvel kezdődött, január és május között kevés időt tudtunk Pécssett tölteni, mindkettőnknek régen lefixált kötelezettségei voltak külföldön. Ezt sajnós megsínylette a zenekar, de azóta hatalmas lendületet vettünk, pezseg az élet és remek a hangulat!

Gilbert Varga: Végül is az a jó, ha örömmel várnak vissza minket, nem pedig unottan fogadnak, igaz?!

BT: Gilberttel amikor csak tudunk, kommunikálunk, egyeztetünk a zenekar ügyeiről. És természetesen eljárnak egymás koncertjeire és főpróbáira, hiszen ez a munkánk egyik esszenciája: a közönség soraiból, külső fülként hallgatni a végeredményt. Egy karmester ebből tanulhat a legtöbbet a saját tevékenységét és a zenekart illetően is. Mindig ilyenkor ébrednek rá, hogy mi az, amin még dolgoznunk kell. Ezért szenzációs lehetőség a zenekar számára a kétkarmesteres felállás. Valódi ziccerhelyzet.

GV: Mondtad is a tegnapi koncert előtt, hogy félsz, túl lassú lesz a tempó. Én ki nem állhatom, ha vontatott a zene, de egyáltalán nem éreztem annak, nem kerülgetett az álom!

BT: Nem?! Pedig 1 órán és 10 percen át játszottuk Bruckner VII. szimfóniáját... De valóban, egészen más a tempóérzet dirigálás közben, felfokozott érzelmi és idegállapotban, mint nyugodt zenehallgatáskor. Ez a közös munka számomra egy szenzációs utazás. Amikor Gilbert koncertje után próbálunk, érzem is, hogy más a zenekar. Egyébként nagyon szerencsések vagyunk, hihetetlenül ritkán áll úgy a csillagzat, hogy a karmester kollégák jól kijönnek egymással. A szakmabeliekre inkább az jellemző, hogy egyedül szeretik irányítani a zenekarokat.

GV: Nem is igazán találkoznak, hiszen a vendégkarmesterek érkezésekor a vezetők is egy másik zenekarral dolgoznak. Nem ismerik egymást és nem kommunikálnak.

BT: Ha pedig kommunikációt kezdeményez valaki, sokszor mindjárt rosszindulatra gyanakszanak. Furcsa világ a karmestereké, valahol mindegyikünk nárcisztikus. Minimális szinten mi is biztosan azok vagyunk, hiszen másképp nem tudnánk vezetni egy zenekart, de nálunk a zene élvez örök elsőbbséget az egónkkal szemben. Sok karmester számára a hivatás lényege a hatalom, amit egyedül szeretne birtokolni. Nekünk ez csak velejáró, a lényeg a zene. Ezért tudunk együttműködni. Gilbert egyébként hihetetlenül fiatalos, tele van víziókkal, spiritusszal, és érkezése óta a zenekarunkra is igaz ez. Olyan dolgokat igyekeznek fejleszteni, amiről én esetleg már letettem. Ő most az állandó frissen tartó erő,

ami nem engedi leülni a hangulatot és elkényelmesedni minket.

GV: Különben minek is lennének itt? Ugyanakkor magától értődő, hogy nyolc év ismeretség és közös munka után egy új ember löketet ad a zenészeknek. Ez fordítva is így történt volna, ha Tibor csatlakozik be az én korábbi zenekaraim munkájába.

Mi a véleményük a Magyarországon életben lévő rendszeről, mely szerint a karmesterek hosszú évtizedeket töltenek az együttesek élén, és a vezetőváltás lehetősége fel sem merül sokszor egészen a halálukig?

BT: Ez egy rettenetesen régmódi és elavult rendszer, ami sokszor megfosztja a zenekarokat a fejlődés lehetőségétől. Ráadásul a karmester is csak úgy tud fejlődni, ha zenekarral dolgozhat. Magyarország nem támogatja kellőképp a fiatal tehetségeket, egyszerűen nincsenek lehetőségeik! Pedig rengeteg ígéretes és ambíciózus fiatal szakmabelit ismerek. Különösen érzékenyen érint engem ez a probléma, hiszen magánúton tanítok is, és szeretem látni a növendékek fejlődését. Az itthoni gyakorlat szerencsére már példátlan a világban, külföldön rengeteg fiatalnak adnak lehetőséget a kibontakozásra.

GV: Valóban elkésérítő a helyzet, de én azért ódzkodom attól, hogy az egész rendszert hibásnak kiáltssuk ki. Lám, te itt voltál nyolc évig, és mindenki azt mondta, hogy szeretnek veled dolgozni a zenészek. Kár lett volna elküldeni korábban csak azért, mert a rendszer úgy kívánja. Szerintem a zenekarok igényei egyediek, ahogy a karmesterekkel való kapcsolataik is. Van olyan vezető, aki két év után már nem tud újat mutatni, de van, aki húsz év után is beválik. Olyan ez, mint a házasság. Voltak már fantasztikus kooperációk a történelemben, amik több évtizeden át tartottak. De ha nem megy, akkor váltani kell, ez vitathatatlan.

Gilbert, önt korábban már meghívták egy magyar együttes, mégpedig az akkori Állami Hangversenyzenekar élére. Miért éppen most érezte elérkezettnek az időt, hogy Magyarországra jöjjön?

GV: Nem a szakmai szempontok tartottak akkor vissza, a (politikai) körülmények voltak számomra elviselhetetlenek. A kommunista rendszer alatt egyetlen országos menedzsmenthálózat működött – az Interkoncert, ha jól emlékszem –, tőlük kellett engedélyt kérni mindenre. Most viszont nagyon jók a munkakörülményeim: támogatnak minket, folyamatos az igény a fejlődésre, jó partnerem van, remekül dolgozik az iroda, a terem fantasztikus, a közönség pedig szeretnivaló.

Szívesen hangsúlyozzák, hogy mennyire szereti a közönség a Pannon Filharmonikusokat. Gondolom, ezt nem csupán a taps mértékéből szűrik le...

© Tóth László

BT: Több forrásunk is van. Pécssett úgy tudom, kb. 5 ezer fős közönségbázisunk van, és remekül működik velük a kölcsönös kommunikáció. Bármikor megkereshetik a zenekar irodáját. Nekem már szinte százával vannak itt ismerőseim, barátaim, akik szívesen megosztják a véleményüket. Budapesten szintén hatalmas bázisunk van, hiszen 14 éve van bérletsorozatunk a Müpában, és szerencsére az ottani közönség is nagyon nyíltan kommunikál velünk. A csatornáink nyitottak, és megtalálnak minket mindenféle kéréssel, programjavaslattal. Nemrég valaki Beethovent hiányolta a fővárosi sorozatból. Még ezek az apró információk, javaslatok is feljutnak hozzánk.

Meg is fogadják őket?

BT: Természetesen! Ez a legfontosabb, hiszen a közönségnek játszunk! Persze vannak irányaink, saját terveink, amit szem előtt tartunk, de a közönségünk nélkül senki sem vagyunk. A nyílt és gazdag kommunikáció a mai kor sajátossága, amit rendkívül hasznosnak tartok, és minden lehetőségét igyekszem kiaknázni.

GV: A Pécs-Budapest párhuzamhoz kapcsolódva jutott eszembe: én éltem Németországban, Svájcban. E két ország ereje abban rejlik, hogy sok centruma van. Berlin, München, Köln, Hamburg, Frankfurt, Svájcban Genf, Bazel, Zürich, Bern... Magyarországon? Budapest, Budapest és Budapest. Persze szenzációs városról van szó, és feltétlenül a helyén kell értékelni, de az ország nem csupán ennyi. Magyarország gazdag, sokféle és nagyszerű! Vegyük észre, hogy a vidék számos lehetőséget rejt – lásd a Kodály Központot, amitől a legtapasztaltabb külföldi szólisták is hasra esnek.

BT: Ez az én törekvésem is régóta. A Pannon Filharmonikusokkal fél-egymillió embert érünk el, hiszen nemcsak a város, hanem a régió zenekara is vagyunk – és ez természetesen igaz a többi vidéki együttesre is.

GV: De a megfelelő erőfelosztás nem csak a kultúrában fontos: megfigyelhettük más országoknál, hogy ha fejlődést szerettek volna elérni, a fővárost egy kisebb városba telepítették: Törökország, Brazília, Ausztrália, USA... Ha Magyarország erős akar lenni, akkor észre kell venni a kisebb városokban rejlő potenciált.

Gilbert, világpolgárként eltöltött évtizedei, és egy ázsiai zenekar irányítása fényében milyennek látja a magyarokat?

GV: A magyaroknak rendkívül fontos a magyar zene. Talán még a spanyoloknál és a franciáknál is jobban ragaszkodnak a gyökereikhez, az örökségükhöz. Viszont az, ahogyan itthon a zenészeket megfizetik, egyenesen botrányos! Pedig sokat dolgoznak. Pécs előtt Tajpejben vezényeltem néhány évig: ott a pécsi munkamennyiség nagyjából 40%-át teljesítették a zenészek.

BT: Valóban, szinte megalázó az aránytalanság aközött, amilyen értéket ad egy zenekar, amilyen hatást ki tud váltani, és ahogyan ezért itthon megfizetik őket. A helyzet normalizálásához nekünk sajnos véges az eszköztárunk. Egy komolyabb politikai döntésre volna szükség, ami felé már elindultak, de áttörés nem történt az utóbbi években sem. A kérdés persze sokrétű. Kutatások nyomán úgy tudom, hogy Magyarországon a társadalom 5%-a hallgat klasszikus zenét. Egy-egy könnyedebb stílus érdekeltségi köre 20%-nál is magasabb lehet, kiugró esetben az 50%-ot is megközelítheti. Nem csoda, ha odafönt azt mondják: ha csak ennyien hallgatják a klasszikust, miért áldoznánk rá többet? Ez azonban fals gondolkodás, mert bár némileg valóban elit a tevékenységünk, mi nem szeretnénk, hogy csak az elit rétegnek szóljon. Az emberek legalább 15-20%-a meg tudja érteni és be tudja fogadni a klasszikus zenét, és biztos vagyok benne – számos kutatás is bizonyítja már –, hogy rendkívül jó egészségügyi hatása van. A zene egy rezgés, a klasszikus zene pedig olyan hullámokat ad, amiktől gyógyul a testünk. Az univerzum hangját. Ez a meggyőződésem.

GV: Egy másik aspektus: megdöbbsentem azon, hogy a legtöbb jó cigánybanda nem itthon van, hanem külföldön. Jönnek a turisták, hogy meghallgathassák a híres magyarországi cigányzenekarokat, de nem tehetik, mert hajókon, külföldi éttermekben dolgoznak. Meg kellene érteni, hogy ez a kultúrkör a gyökereinkhez tartozik, része a hagyományainknak, történelmünknek, és ennek megfelelően kéne megbecsülni. Itthon kellene tartani a zenészeinket, nem pedig elüldözni.

BT: A világ zenekaraival tele vannak magyar játékosokkal, mert ott ötször ennyit tudnak keresni – sokszor egyébként jóval kevesebb munkával –, miközben az árak szinte ugyanazok mindenhol. (Talán csak az ingatlan olcsóbb itthon valamilyen.) Nem értem, egyáltalán hogy lehet itthon megélni egy zenészfizetésből...

Milyen célokért dolgoznak most a Pannon Filharmonikusokkal?

BT: A kamarazenei összejátékot, az egymásra figyelést szeretnénk fejleszteni. Ez a jó zenekarok ismérve, a fejlődés útja pedig végtelen, akármeddig lehet tökéletesíteni.

Tülkölni mindenki tud, de finoman és érzékenyen rezegni csak a legjobbak. Mi, karmesterek teljes komplexitásában látjuk a zenét a partitúrában, a muzsikások viszont csak a saját, egyetlen szólamukat. A mi feladatunk annak megértése, hogy a szólam éppen mihez kapcsolódik, honnan jön, majd hova megy tovább.

GV: Érdekes, ez az egyetlen dolog, amit a világ talán minden karmestere elmond időnként: hogy hallgassák egymást. Ha megfogadják a tanácsot, rögtön egészen másképp játszanak. Dupla funkciónak kell működni folyamatosan, aktívnak kell lenni a játékban, de fontos, hogy aktívnak kell lenni egymás hallgatásában is.

Ez azonban nagyon nehéz, a legjobb zenekaroknak is kihívás, és újra és újra figyelmeztetni kell rá őket. Nem lehet eleget gyakorolni. De Horváth Zsolt igazgatóval együtt kiötlöttünk egy nagyobb szabású tervet is, ami még az Európa Kulturális Fővárosa-év hozadéka: Pécs Dél-Magyarországon fekszik, kaput képez a Balkánhoz. Mi vagyunk Európa déli kapuja. A zenekar egyébként néhány hete volt Koszovóban...

BT: Elképesztő élmény volt! Nem gondolná az ember a róla szóló hírek alapján, de Koszovó a környezetéhez képest nagyon fejlett hely. Az ott élőknek példamutató tartásuk van, és szomjazza a kultúrát. Két évtizede működik náluk szimfonikus zenekar, és néha vendégegyüttesek is megfordulnak ott. A magyar állam támogatásával utaztunk ki, hogy megtartsuk a Koszovói Magyar Hetek nyitókoncertjét. A helyszínen derült ki számunkra is, hogy először fog ott elhangozni Kodály *Galántai táncok* című műve, Liszt *Magyar fantáziája* és Bartók *Concertója*. Mindhárom darab premier volt! Valódi ünnepi hangulat lett úrrá a zenekaron, büszkén és felemelőn játszottak. Néhány szót beszéltem is a művekről, amiket a koszovóiak pissenés nélkül, szinte tapintható figyelemmel követtek végig. Óriási töltetet kaptunk tőlük. Egyébként kiváló koncerttermek vannak a Balkánon: Ljubljanában, Zágrábban, Szarajevóban, Belgrádban...

GV: ...nekünk pedig főleg! A Kodály Központ már önmagában elég indok arra, hogy Pécs egy nagy déli kulturális centrummá váljon. Magam is többször voltam már a Balkánon, és tényleg érezhető, hogy az ottaniak szeretnék továbblépni, rendkívül nyitottak a kulturális együttműködésekre, melyekre a fejlődés lehetőségeként tekintenek. Ezért pedig nem kell Pestig elmenniük: itt egy gyönyörű város, egy csodás helyszín, és egy profi zenekar... aminek két karmestere is van!

HUNGAROTON

THE MASTERS COLLECTION

*„...felvételek, melyek nem csak életművet,
hanem egy kort határoznak meg...”*

amazon   apple MUSIC   bookline   Spotify   Libri   MediaMarkt